

³⁵ Trekken we Stockman en Winter eraf, die pas predikant werden toen de hereniging met de NHK alleen nog formeel moest worden afgerond, dan komen we ruim boven de 30 procent.

³⁶ Over deze kwestie zien men Van Tellingén, *Hasper*, 94-101.

³⁷ Milet (1887-1963) was predikant in België geweest en moest een aanvullende studie doen. Hij werd predikant op Curaçao. Volger (1904-1980) werd predikant in Nederlands-Indië. Hij promoveerde in 1946 aan de VU op een studie betreffende *De Leer der Nederlandsche Hervormde Kerk* (Franeker 1946).

³⁸ Herngreen, *Een Handjevol verkenmers*, 46.

³⁹ Zie Herngreen, *Een handjevol verkenmers*, 60-73; Van Tellingén, *Hasper*, 51-61; idem, 'Hasper en de bundel Gezangen van het Hersteld Verband', in W. van 't Spijker, *Kerklied in beweging* (Heerenveen 1999) 93-101.

⁴⁰ Herngreen, *Een handjevol verkenmers*, 64, subtitel.

⁴¹ Herngreen, *Een handjevol verkenmers*, 66.

⁴² Uitvoerig over het 'vaderschap' van Hasper van Tellingén, 'Hasper en de bundel Gezangen van het Hersteld Verband', in: W. van 't Spijker, *Kerklied in beweging* (Heerenveen 1999) 93-101.

voor de oecumene gevraagd. Classicale bezinning op dit thema werd acuut toen bleek dat sommige kerken voorgangers uit andere kerkgenootschappen uitnodigden voor te gaan.⁴³ Hoeveer gaat de oecumene eigenlijk? Op de achtergrond speelde de vraag mee wat voor kerk het H.v. wilde zijn. Sterker dan Herngreen doet, zou ik willen benadrukken dat de verschillen groot waren, met name tussen hen die een meer confessionele en hen die een meer 'spiritueel' georiënteerde kerk wensten. Buskes vreesde dat de kerken uit elkaar zouden vallen als iedereen zijn gang kon gaan. Het kwam in 1931 tot een Verklaring, waarin de kerken van het Hersteld Verband zich profileerden als belijdende kerken. Maar er sprak duidelijk een ander besef uit van de betekenis van de belijdenisgeschriften dan er leefde in de GKN. Men erkende de historische betekenis, gebondenheid en beperktheid ervan. Men realiseerde zich ook dat de drie Formulieren van Enigheid niet de enige belijdenisgeschriften waren en dat een belijdenis voor deze tijd ook een belijdenis van deze tijd moest zijn. Dit bood de ruimte voor oecumenische activiteit en voor een voortdurende bezinning op de vraag wat in de huidige tijd van de kerk aan belijden en prediking verwacht mocht worden. Het was, ten opzichte het startpunt –GKN minus Assen – een grote verandering, die wees op een fundamenteel ander klimaat. De sfeer is minder statisch, dynamischer en daardoor minder vastbelijnd. Het is niet overdreven om te stellen dat van deze bezinning op de verhouding tussen kerk en belijdenis de naoorlogse hervormde kerk veel profijt heeft gehad.⁴⁴

De verklaring van 1931 bood een theoretische onderbouw voor de oecumenische inzet die er van meet af aan was geweest. Toen in 1927 de *Presbyterian Alliance* te Den Haag vergaderde, was het H.v. daarbij vertegenwoordigd. In datzelfde jaar werd er ook een deputaatschap voor de verhouding tot de andere kerken ingesteld.⁴⁵ In 1928 werd Buskes benoemd als afgevaardigde naar de *Wereldbond van kerken*.⁴⁶ In 1931 sloot het H.v. zich aan bij de *Nederlandse Zendingsraad* en bij de *Raad van Nederlandse Kerken*.⁴⁷ In 1935 besloot men deel te nemen in het *Nederlandse Lausanne-comité*, waartoe Geelkerken werd afgevaardigd. Met deze oecumenische instelling kreeg een oud thema uit het leven van Geelkerken heel concreet gestalte. Het was de vervulling van een ideaal dat hem altijd had vergezeld en het wekt geen verwondering dat hij zich namens het H.v. voor de oecumenische beweging heeft ingezet. Geelkerken was waarlijk een homo oecumenicus.

Een volgende wijziging ten opzichte van de vroegere situatie betrof naar het oordeel van Herngreen de houding tegenover de politiek.⁴⁸ Want al spoedig werd duidelijk dat men in het H.v. niet meer eensgezind en massaal achter de ARP stond zoals in de GKN het geval